

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, י"ז אייר התשפ"ו

חולין ד' – השגחה על שחיטת כותי, ישראל מומר לתיאבון, ומומר לעבודה זרה

שאלות:

1. יהודה קנה מצה לפסח משומרני, יש מצב שהיא כשרה לליל הסדר?

השגחה על שחיטת כותי

אביי ו**רבא** מדייקים את הדינים שלהם האם שחיטת כותי דורשת השגחה צמודה, מהברייתא שהובאה בסוף הדף הקודם,

- **אביי** מדייק מהרישא: שחיטת כותי מותרת דווקא כשישראל עומד על גביו. כלומר רק כשישראל משגיח השגחה צמודה, אבל אם רק יוצא ונכנס – לא. **רבא** מתרץ את הרישא שמצב של יוצא ונכנס נחשב כמו השגחה צמודה לעניין הכשרת השחיטה.
- **רבא** מדייק מהסיפא: "אבל בא ומצאו ששחט חותך כזית ונותן לו". סימן שהצורך בבדיקה (על ידי אכילת כזית) הוא רק כשמצא שהכותי כבר שחט בלי השגחה, אבל כשישראל יוצא ונכנס – מותר לכתחילה לסמוך על שחיטתו. **אביי** מתרץ את הסיפא שגם מצב של יוצא ונכנס נחשב "בא ומצאו".
- הברייתא ממשיכה: "כיוצא בו מצא בידו דקוריא של צפרין קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו אכלו מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו".
הגמרא שואלת: אולי דווקא הציפור שהכותי אכל נשחטה כראוי, והשאר לא?
- **רב מנשה** מתרץ: שהישראל שמציע את הציפורים לכותי מכניס אותן מתחת לכנף בגדו, בצורה שהכותי לא יודע איזו ציפור הוא נוטל, ועל ידי כך אכילת הכותי מעידה על כולן.
- הגמרא מקשה: אולי לכותי יש סימן בציפור הכשרה, וידע לזהות אותה? **רב משרשיא** מתרץ: שמדובר שהישראל ממעך את ראש הציפור לפני שנותן לכותי, כך שהכותי לא יכול לזהות איזו ציפור נלקחה.
- הגמרא ממשיכה ומקשה אולי הכותים סבורים שאין בכלל חיוב שחיטה לעוף מן התורה (שהרי בתורה כתוב 'וזבחת מבקרך ומצאנך'), ואין משמעות לאכילת ציפור ללא שחיטה כשרה!
- הגמרא דוחה את הקושיה: שהרי גם הלכות שהייה, דריסה, וכדומה הן הלכה למשה מסיני ובכל מקרה לא כתובות בתורה? אלא כיון שהכותים החזיקו בהלכות האלו, אנחנו סומכים על זה, בשחיטתם. לכן גם לעניין שחיטת עוף, כיון שהחזיקו במצוות השחיטה, סומכים עליהם.
- הגמרא אומרת שההסתמכות על חזקה של כותים על דין שלא כתוב במפורש בתורה, כמו בהלכות שחיטה, נתונה במחלוקת תנאים בברייתא,
- **תנא קמא** אומר ש"מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח".
- **רבי אלעזר** אוסר אפילו לאכילה רגילה בפסח, כי הכותים לא בקיאים בדקדוקי מצוות ישראל (בשימור ובהבחנה מתי המצה החמיצה, רש"י).

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

○ **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: "שכל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל".

והגמרא מבררת: **אם תנא קמא** אומר שהמצוה מותרת פשוט שיוצאים בה ידי חובה! הגמרא מתרצת: שהחידוש הוא שהם בקיאים גם בשימור לשם מצווה, ולא רק שזה לא חמץ.

○ הגמרא מפרשת **שרבי אלעזר** אוסר לאכול כי הוא סבור שהם לא בקיאים בשימור המצה שלא תחמיץ.

○ הגמרא מקשה שדברי **רבן שמעון בן גמליאל**: זהים ל**תנא קמא**? והגמרא מבררת במה הם חולקים ומגיעה בסוף למסקנה, שהמחלוקת היא לגבי מצווה שלא כתובה בתורה והכותים החזיקו בה (כמו דיני השחיטה). **תנא קמא** סבור שכיון שהיא לא כתובה בתורה, לא סומכים עליהם אפילו אם החזיקו. **רבן שמעון בן גמליאל** סבור שכיון שהחזיקו – סומכים עליהם. (וזו המחלוקת האם סומכים עליהם בהלכות שחיטה).

2. אפרים לא מקפיד לאכול תמיד כשר, מותר לאכול מהשחיטה שלו?

ישראל מומר שאוכל נבלות לתיאבון

הגמרא חוזרת למימרא של **רבא**: ש"ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון — בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו". הסיבה היא, מכיוון שיש לו אפשרות להכשיר את השחיטה ללא מאמץ הוא לא יאכל איסור. אבל אם לא ימצא סכין כשרה, הוא לא יטרח לחפש סכין יפה.

חכמים מביאים ראיה לשיטת **רבא**: מ"חמץ של עוברי עבירה אחרי הפסח — שהוא מותר מיד מפני שהם מחליפים את חמצם האסור בחמץ גויים המותר, (רש"י). המביאים ראיה סברו שהברייתא הזו היא כשיטת **רבי יהודה**, שחמץ אחר הפסח הוא איסור תורה. ולכן, אם הם מחליפים את החמץ בחמץ היתר, זה מוכיח שאפילו מי שחשוד על עבירה לא אוכל איסור דווקא, כדברי **רבא**.

○ הגמרא מקשה: אולי הברייתא היא כשיטת **רבי שמעון**, שחמץ אחרי הפסח הוא איסור דרבנן? ובדרבנן מקילים אפילו בספק, אבל באיסור דאורייתא (כמו שחיטה) לא מקילים.

○ הגמרא מתרצת: שהברייתא אומרת "מפני שהן מחליפין" (בוודאות), ולא "שאולי הם מחליפים". וההוכחה היא, שאם באיסור דרבנן נזהרים מאיסור, קל וחומר באיסור דאורייתא.

הגמרא מביאה ראיה נוספת ל**רבא** מברייתא ודוחה אותה: הברייתא אומרת, "הכל שוחטין, ואפילו כותי, ואפילו ערל, ואפילו ישראל מומר".

○ בערל לא מדובר במי שמתו אחיו מחמת מילה (כי הוא כשר), אלא ב"מומר לערלות" (שמבעט במצווה הזו, רש"י). מכאן נלמד ש"מומר לדבר אחד לא נחשב מומר לכל התורה כולה, ושחיטתו כשרה.

ואז **ישראל מומר**: אם הוא "מומר לדבר אחר" (שלא לשחיטה), הרי זה כמו "מומר לערלות" ואין חידוש. אלא חייב להיות מומר לנבלות לתיאבון, וזה מוכיח כ**רבא** ששחיטתו כשרה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- הגמרא דוחה את הראיה: כי ייתכן שמדובר במומר לנבלות לתיאבון, ולא סומכים עליו, כי "כיון דדש ביה" (התרגל בעבירה זו), האיסור נחשב לו כהיתר. אלא מדובר ב"מומר לעבודת כוכבים", וכדברי **רב ענן** בשם **שמואל**, שאמר שמומר לעבודה זרה מותר לאכול משחיטתו.

3. איך יהושפט המלך יכל לאכול מסעודת אחאב, ללא הכשר?

מומר לעבודת כוכבים

רב ענן אמר בשם שמואל: שישראל מומר לעבודת כוכבים — מותר לאכול משחיטתו. הראיה היא מיהושפט מלך יהודה שהיה צדיק גמור, שנהנה מסעודת אחאב שהיה מומר לעבודת כוכבים, ונאמר: "וַיִּזְבַּח לוֹ אַחְאָב צֶאֱן וּבָקָר לְרֹב וְלָעַם אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיִּסְיֵתְהוּ לְעֹלֹת אֶל רֶמֶת גִּלְעָד".

- הגמרא מקשה מספר קושיות על הראיה הזו:
- אולי אחאב זבח, אבל יהושפט לא אכל? הגמרא משיבה: ש"וַיִּסְיֵתְהוּ" זה לשון פיתוי, והגמרא אומרת שהסתה בעולם הזה היא לא בדברים בלבד, אלא גם באכילה ושתיה.
- אולי יהושפט שתה עם אחאב, אבל לא אכל משחיטתו? הגמרא משיבה: הרי מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה, ולכן כמו ששתיתו מותרת, גם שחיטתו מותרת.
- הגמרא מנסה לדחות את הראיה: שתייה מותרת כי סתם יינם של גויים לא נאסר באותה תקופה. אבל אולי מומר לעבודת כוכבים נחשב מומר לכל התורה כולה? הגמרא מתרצת: שאין דרכו של מלך לשתות בלי לאכול. וגם כתוב "וַיִּזְבַּח... וַיִּסְיֵתְהוּ" – מלמד שההסתה הייתה בזביחה (בשחיטה).
- הגמרא מקשה אולי עובדיה (שהיה איש כשר) זבח, ולא אחאב? הגמרא משיבה: כתוב "לְרֹב", ועובדיה לא היה מספיק לשחוט לבדו לכולם.
- הגמרא מקשה: אולי שבעת אלפים מישראל שלא כרעו לבעל (שהיו כשרים) זבחו? הגמרא משיבה: שהם היו מתחבאים מאימתה של איזבל, ולא היו שם לשחוט.
- הגמרא מקשה: אולי אנשי אחאב שהיו בביתו היו כשרים, והם שחטו? הגמרא משיבה: שזה לא מסתבר, כי "מוֹשֵׁל מְקַשֵּׁיב עַל דְּבַר שֶׁקֶר – כָּל מְשֻׁרְתָיו רְשָׁעִים", ומכאן שאנשי אחאב היו רשעים.
- הגמרא מקשה שאולי גם אנשי יהושפט לא היו מעולים? ואנשי אחאב זבחו להם. ועובדיה זבח רק ליהושפט? אבל גם זה לא מסתבר כי מהפסוק "מוֹשֵׁל מְקַשֵּׁיב עַל דְּבַר שֶׁקֶר – כָּל מְשֻׁרְתָיו רְשָׁעִים", לומדים שכאשר מושל מקשיב לדבר אמת, משרתיו צדיקים.
- הגמרא מקשה: אולי אנשי אחאב זבחו עבור אחאב ואנשיו, ואנשי יהושפט זבחו עבור יהושפט ואנשיו? הגמרא מנסה לתרץ בתחילת הדף הבא שהם היו מחוברים ולא נפרדו לאכול כל אחד בפני עצמו, והגמרא תמשיך לדון בסעודה הזו בדף הבא.